УДК 657.6:004.9:336.2
JEL: H25; M41; M42; O33
DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-9-462-470

МІЖНАРОДНА СТАНДАРТИЗАЦІЯ ЦИФРОВИХ ОБЛІКОВИХ ДАНИХ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ SAF-T UA В УКРАЇНІ

©2026 СОКОЛЕНКО Л. Ф., ПРОРОКОВА С. Ю.

УДК 657.6:004.9:336.2
JEL: H25; M41; M42; O33

Соколенко Л. Ф., Пророкова С. Ю. Міжнародна стандартизація цифрових облікових даних у системі бухгалтерського обліку та аудиту: імплементація SAF-T UA в Україні

Дослідження заповнює прогалину між трактуванням SAF-T UA як технічного формату подання даних і його розумінням як елемента цифрової обліково-контрольної екосистеми. Метою статті є обґрунтування місця SAF-T у міжнародній архітектурі стандартизованого обміну обліковими даними, визначення особливостей імплементації SAF-T UA в Україні та розроблення підходу до оцінювання цифрової зрілості підприємств. Застосовано порівняльний метод, системний підхід, інституційний і структурно-функціональний аналіз, синтез і логічне узагальнення. Інформаційну базу становили документи OECD, нормативно-правові акти України, офіційні матеріали ДПС України та рецензовані наукові публікації. Встановлено, що результативність SAF-T UA визначається не лише технічною валідністю XML-файлу, а інтеграцією ERP-систем, якістю довідкових і транзакційних даних, електронним документообігом, внутрішнім контролем і цифровими компетентностями персоналу. Показано, що міжнародний розвиток цифрового податкового адміністрування посилює роль аналітики повних масивів даних і ризик-орієнтованого контролю. Наукова новизна полягає в запропонованій SAF-T Ecosystem Maturity Model (SEMM), яка структурує розвиток обліково-аудиторської екосистеми за п'ятьма рівнями: автоматизація обліку, стандартизація даних, інтеграція систем, безперервний контроль і прогнозний аудит. Розроблено матрицю готовності підприємства до SAF-T UA, що поєднує технологічні, інформаційні, контрольні та кадрові компоненти. Обґрунтовано зв'язок якості стандартизованих даних із фінансовими та інформаційними ризиками. Практична цінність результатів полягає в можливості використання SEMM і матриці готовності для діагностики «вузьких місць», планування імплементації SAF-T UA та розвитку ризик-орієнтованого е-аудиту. Обмеженням є концептуальний характер моделі та відсутність її емпіричної апробації на мікроданих підприємств, що визначає напрям подальших досліджень.

Ключові слова: *SAF-T UA; стандартизація облікових даних; електронний аудит; бухгалтерський облік; цифрова трансформація; податковий контроль; цифрова зрілість; фінансові ризики.*
Рис.: *2.* ***Табл.:*** *2.* ***Бібл.:*** *15.*

Соколенко Людмила Федорівна *– доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки, фінансів та обліку, Європейський університет (бульв. Академіка Вернадського, 16-В, Київ, 03115, Україна)*
E-mail: *sokol1207@ukr.net*
ORCID: *https://orcid.org/0000-0002-4608-8963*
Пророкова Сюзанна Юріївна *– студентка, Національний університет оборони України (просп. Повітрофлотський, 28, Київ, 03049, Україна)*
E-mail: *suzanna1sunny@gmail.com*
ORCID: *https://orcid.org/0009-0003-7594-3644*

UDC 657.6:004.9:336.2
JEL: H25; M41; M42; O33

Sokolenko L. F., Prorokova S. Yu. International Standardization of Digital Accounting Data in Accounting and Auditing Systems: Implementation of SAF-T UA in Ukraine

The study bridges the gap between viewing SAF-T UA as a technical data-submission format and understanding it as an element of a digital accounting and control ecosystem. The aim is to substantiate the role of SAF-T in the international architecture of standardized accounting data exchange, identify the specific features of SAF-T UA implementation in Ukraine, and develop an approach to assessing enterprise digital maturity. The research employs comparative analysis, system approach, institutional and structural-functional analysis, synthesis, and logical generalization. The evidence base comprises OECD documents, Ukrainian regulations, official materials of the State Tax Service of Ukraine, and peer-reviewed studies. The findings show that SAF-T UA effectiveness depends not only on the technical validity of an XML file but also on ERP integration, the quality of master and transactional data, electronic document management, internal control, and personnel digital competencies. The international development of digital tax administration strengthens the role of full-population data analytics and risk-oriented control. The scientific novelty is the proposed SAF-T Ecosystem Maturity Model (SEMM), which structures the development of the accounting and audit ecosystem into five levels: accounting automation, data standardization, system integration, continuous control, and predictive audit. An enterprise readiness matrix for SAF-T UA is developed, combining technological, information, control, and human-capital components. The relationship between standardized data quality and financial and information risks is substantiated. The practical value lies in using SEMM and the readiness matrix to diagnose bottlenecks, plan SAF-T UA implementation, and develop risk-oriented e-audit. The main limitation is the conceptual nature of the model and the absence of empirical validation using enterprise-level microdata, which defines a direction for further research.

Keywords: *SAF-T UA; accounting data standardization; e-audit; accounting; digital transformation; tax control; digital maturity; financial risks.*
Fig.: *2.* ***Tabl.:*** *2.* ***Bibl.:*** *15.*

Sokolenko Liudmyla F. *– D. Sc. (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Economics, Finance and Accounting, European University (16-V Akademika Vernadskoho Blvd., Kyiv, 03115, Ukraine)*
E-mail: *sokol1207@ukr.net*
ORCID: *https://orcid.org/0000-0002-4608-8963*
Prorokova Suzanna Yu. *– Student, National University of Defence of Ukraine (28 Povitroflotskyi Ave., Kyiv, 03049, Ukraine)*
E-mail: *suzanna1sunny@gmail.com*
ORCID: *https://orcid.org/0009-0003-7594-3644*

Цифровізація фінансово-господарських процесів актуалізує проблему міжнародної стандартизації облікових даних, оскільки ефективна взаємодія корпоративних інформаційних систем, аудиторів і податкових адміністрацій потребує єдиних правил структурування, передавання та автоматизованої перевірки інформації. За умов, коли значна частина операцій формується безпосередньо в ERP-системах, традиційна перевірка окремих документів не забезпечує повного використання інформаційного потенціалу облікових даних. Запропонований OECD Standard Audit File for Tax (SAF-T) є одним із міжнародно поширених підходів до стандартизованого електронного обміну деталізованими бухгалтерськими даними та автоматизації процедур податкового аудиту [1].

Для України питання набуло практичного характеру у зв'язку з розвитком SAF-T UA та е-аудиту. Чинний порядок передбачає надання великими платниками податків електронних документів у форматі XML у вигляді стандартизованого аудиторського файлу, сформованого на основі даних вихідної облікової системи [2]. Державна податкова служба оприлюднила SAF-T UA V2.0 та технічні матеріали для його формування, а тестування файлів виявляє не лише технічні, а й методологічні та облікові питання [3; 4].

Проблема полягає в тому, що формальне генерування XML-файлу не гарантує цифрової зрілості обліково-контрольної системи. Ефективність SAF-T залежить від повноти й узгодженості довідників, простежуваності записів, інтеграції модулів ERP, якості внутрішнього контролю та здатності використовувати структуровані дані для ризик-аналізу. Тому SAF-T UA доцільно досліджувати не лише як формат податкової інформації, а як інфраструктурний елемент цифрової трансформації бухгалтерського обліку та аудиту.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Методологічну основу SAF-T сформовано в рекомендаціях OECD, де стандарт визначено як засіб передавання бухгалтерських операцій у стандартизованому форматі з метою підвищення ефективності податкового аудиту та зменшення витрат на інформаційну взаємодію [1]. Подальший розвиток цієї логіки відображено в концепції Tax Administration 3.0, яка орієнтує податкове адміністрування на інтеграцію з природними цифровими системами платника, використання структурованих даних і поступове наближення контролю до моменту здійснення операції [5].

Окремі компоненти цифрової податкової екосистеми розкрито в дослідженнях OECD щодо електронного інвойсингу, цифрової ідентифікації та взаємодії податкових адміністрацій із бізнес-системами. У цих роботах наголошено на значенні сумісності стандартів, якості даних, захищеної цифрової ідентичності та автоматизованого обміну інформацією [6–8]. Такий підхід дає підстави розглядати SAF-T як один із інтерфейсів між корпоративною обліковою системою та цифровою інфраструктурою державного контролю.

У хронологічному вимірі розвиток підходу OECD демонструє послідовний перехід від стандартизації файлу як засобу передавання облікових записів до побудови взаємопов'язаного цифрового середовища. Якщо первинна методологія SAF-T була зосереджена насамперед на уніфікації структури даних для цілей податкового аудиту [1], то концепція Tax Administration 3.0 переносить акцент на вбудовування податкових процедур у природні системи платника [5]. Подальші напрацювання OECD щодо електронного інвойсингу, цифрової ідентифікації та взаємодії з бізнес-системами деталізують окремі елементи такої архітектури [6–8]. Отже, SAF-T доцільно інтерпретувати не як ізольований технологічний продукт, а як один із стандартизованих каналів, через який дані можуть переходити між корпоративним і державним цифровими контурами без втрати їх змістової визначеності.

Для бухгалтерського обліку принциповим є те, що стандартизація не усуває професійної методології формування показників, а робить її результати придатними для машинної обробки. Однаковий формат передавання не гарантує однакової економічної сутності даних, якщо на рівні підприємства відсутні узгоджені правила ведення довідників, класифікації операцій, ідентифікації контрагентів і документування коригувань. Саме тому цифрова стандартизація має розглядатися у зв'язку з якістю первинного інформаційного шару. У цьому аспекті логіка SAF-T зближується з проблематикою безперервного аудиту: автоматизований контроль є результативним лише тоді, коли об'єктом аналізу є структуровані, повні та простежувані дані [9].

Розвиток безперервного аудиту досліджували M. Alles, A. Kogan, M. Vasarhelyi, які показали можливість переходу від періодичних перевірок до автоматизованого контролю та регулярного аналізу даних [9]. Перспективи штучного інтелекту в аудиті пов'язані з автоматизацією структурованих процедур, виявленням аномалій та підтримкою професійного судження. Цей напрям представлено, зокрема, у працях J. Kokina, T. Davenport [10].

У вітчизняному науковому дискурсі цифрову трансформацію обліку доцільно пов'язувати не з окремою технологією, а з перебудовою інформаційної архітектури. Вітчизняні вчені досліди-

ли інноваційний потенціал технології блокчейн у бухгалтерському обліку, акцентуючи можливості підвищення прозорості, захищеності та простежуваності облікової інформації [11]. Інші дослідники розкрили роль штучного інтелекту й автоматизації в сучасному бухгалтерському обліку, що є важливим для розуміння подальшої аналітичної надбудови над стандартизованими масивами даних [12].

Водночас недостатньо дослідженими залишаються місце SAF-T у ширшому процесі міжнародної стандартизації цифрових облікових даних і механізм переходу від регламентованого формату передавання інформації до інтегрованої обліково-аудиторської екосистеми. Потребують уточнення послідовність рівнів цифрової зрілості, за якої стандартизація даних стає основою безперервного та прогнозного контролю, критерії готовності підприємства до SAF-T UA та зв'язок якості стандартизованих даних із фінансовими ризиками.

МЕТА ТА ДОСЛІДНИЦЬКІ ПИТАННЯ

Метою статті є дослідження міжнародної стандартизації цифрових облікових даних у системі бухгалтерського обліку та аудиту, обґрунтування місця SAF-T у міжнародній архітектурі стандартизованого обміну даними, визначення особливостей імплементації SAF-T UA в Україні та розроблення авторської моделі цифрової зрілості обліково-аудиторської екосистеми. Дослідження спрямоване на отримання відповідей на три питання: яке функціональне місце SAF-T посідає в міжнародній цифровій архітектурі обліку й податкового контролю; які компоненти визначають готовність підприємства до SAF-T UA; якою має бути послідовність нарощування цифрової зрілості від автоматизації обліку до безперервного та прогнозного контролю.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення поставленої мети застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. *Порівняльний метод* використано для зіставлення функціонального призначення SAF-T у міжнародних підходах та українській практиці; *системний підхід* – для розгляду SAF-T UA як елемента взаємопов'язаної цифрової екосистеми бухгалтерського обліку, аудиту та податкового адміністрування; *інституційний аналіз* – для визначення нормативних і організаційних передумов е-аудиту в Україні; *структурно-функціональний аналіз* – для виокремлення рівнів цифрової зрілості та компонентів готовності підприємства; *синтез і логічне узагальнення* – для формування SAF-T Ecosystem Maturity Model (SEMM). Інформаційну базу становили документи OECD щодо SAF-T і цифрової трансформації податкового адміністрування, нормативно-правові акти України, офіційні матеріали Державної податкової служби України та рецензовані наукові публікації з цифровізації обліку й аудиту. Емпіричні мікродані підприємств у дослідженні не використовувалися; запропоновані SEMM і матриця готовності мають концептуально-прикладний характер.

РЕЗУЛЬТАТИ

SAF-T був сформований як технологічно нейтральний стандарт передавання деталізованих бухгалтерських даних. Його принципова відмінність від традиційної звітності полягає в рівні деталізації: контролюючий орган отримує не лише агреговані показники, а структурований масив записів, що може включати головну книгу, дані про контрагентів, запаси, основні засоби, рахунки та інші елементи залежно від національної реалізації [1]. Це створює передумови для автоматизованої перевірки логічних зв'язків між обліковими об'єктами (*табл. 1*).

Концепція Tax Administration 3.0 розширює цю логіку: податкові процедури мають поступово інтегруватися в цифрові бізнес-процеси, а дані – передаватися з мінімальним ручним втручанням [5]. Електронний інвойсинг і стандартизовані облікові файли в такій архітектурі не є взаємозамінними, але взаємно підсилюють контроль: перший наближає інформацію до моменту операції, другий забезпечує структурований контекст бухгалтерського відображення [6].

Для України нормативний контур SAF-T UA пов'язаний із пунктом 85.2 Податкового кодексу України та Порядком надання документів великого платника податків в електронній формі, затвердженим наказом Міністерства фінансів України № 1393 [2]. У роз'ясненнях ДПС наголошено, що SAF-T UA є XML-файлом стандартизованої структури, який формується з вихідної системи бухгалтерського обліку; це принципово важливо, оскільки якість файлу залежить від якості первинних облікових даних і налаштування системи їх формування [3].

Національна стратегія доходів до 2030 року закріплює курс на модернізацію податкового адміністрування, цифровізацію та розвиток інструментів е-аудиту [13]. У цьому контексті SAF-T UA має подвійне значення: з одного боку, це регламентований канал надання інформації, а з іншого – стимул для підприємств до впорядкування облікових довідників, інтеграції модулів та посилення контролю якості даних.

У цьому процесі доцільно розрізняти нормативну, технологічну та організаційну готовність. *Нормативна готовність* означає розуміння складу даних, строків і процедур їх надання; *технологічна* –

Таблиця 1

Функціональна еволюція обліково-контрольного середовища

Характеристика	Традиційна модель	Перехідна цифрова модель	Модель на основі SAF-T
Основний об'єкт контролю	Документ, звітний показник	Електронний запис, транзакція	Структурований масив облікових даних
Спосіб перевірки	Переважно вибірковий	Ризик-орієнтований	Автоматизовані тести повного масиву
Роль ERP	Автоматизація операцій	Інтеграція модулів	Джерело стандартизованих даних
Якість даних	Контроль документа	Контроль реквізитів	Контроль структури, зв'язків і довідників
Аналітико-контрольний підхід	Періодичний аудит	Ризик-орієнтований аудит із Data Analytics	Безперервний / прогнозний контроль
Роль бухгалтера	Реєстратор і укладач звітності	Користувач цифрової системи	Аналітик і контролер якості даних

Джерело: авторська розробка на основі [1; 5; 6; 9].

спроможність інформаційної системи сформувати структурований файл без втрати зв'язків між його елементами; *організаційна* – наявність відповідальності за якість довідників, коригування записів, контроль доступу та усунення виявлених невідповідностей. Дисбаланс між цими складовими створює ризик формального впровадження, коли підприємство здатне виконати вимогу щодо подання файлу, але не отримує внутрішнього ефекту від упорядкування власної інформаційної архітектури.

Саме організаційний вимір пов'язує SAF-T UA з фінансовими ризиками. Помилки в довідниках контрагентів, невідповідність аналітичних ознак, дублювання записів, розриви між модулями або непрозорі ручні коригування можуть призводити не тільки до технічних помилок файлу, а й до неправильного відображення господарських операцій, викривлення податкових розрахунків і зростання витрат на перевірку та виправлення даних. Тому контроль якості SAF-T UA доцільно вбудовувати у внутрішній контроль підприємства до моменту зовнішнього запиту. За такого підходу стандартизований файл стає не фінальною «вивантаженою» формою, а контрольним зрізом стану облікової системи.

У контексті SAF-T UA доцільно виокремлювати щонайменше чотири взаємопов'язані групи ризиків. До *облікових* належить ризик помилкового визнання, класифікації або відображення господарських операцій; до *податкових* – ризик некоректного визначення податкових зобов'язань, донарахувань і фінансових санкцій; до *інформаційних* – ризик неповноти, дублювання, втрати простежуваності або неузгодженості даних; до *контрольних* – ризик несвоєчасного виявлення аномалій, несанкціонованих коригувань і системних помилок. Підвищення цифрової зрілості в логіці SEMM не усуває ці ризики автоматично, проте створює передумови для їх ранньої ідентифікації, локалізації джерела помилки та включення відповідних індикаторів у систему внутрішнього контролю. Отже, зв'язок SAF-T UA з фінансовими ризиками проявляється через якість і простежуваність інформації, на основі якої формуються облікові, податкові та управлінські рішення.

Практика тестування підтверджує, що проблеми не обмежуються валідністю XML. У липні 2025 р. ДПС повідомляла про участь 41 платника та подання 415 тестових SAF-T-файлів; метою тестування було, зокрема, виявлення методологічних, технічних та облікових особливостей [4]. У жовтні 2025 р. ДПС повідомила про перше подання тестового SAF-T UA без помилок типів FE та RE, що свідчить про поступове відпрацювання технічного контуру [14].

Таким чином, готовність підприємства до SAF-T UA не можна оцінювати лише за наявністю програмного модуля експорту. Критичними стають п'ять взаємопов'язаних компонентів: інтеграція ERP, якість довідкових і транзакційних даних, електронний документообіг, внутрішній контроль і цифрові компетентності персоналу. Саме їх поєднання визначає, чи буде SAF-T технічною формальністю, чи основою нового контрольного середовища.

Сучасний міжнародний контекст додатково підтверджує зміщення податкового контролю від окремих цифрових сервісів до комплексного

управління даними. За даними OECD, у 2024 р. 85,2% опитаних податкових адміністрацій мали спроможності для роботи з великими даними, 88,9% використовували корпоративні засоби Business Intelligence та візуалізації, а 51,9% застосовували аналітику для виявлення та запобігання податковому шахрайству в режимі реального часу [15]. Це посилює аргумент, що цінність SAF-T UA полягає не лише у стандартизації передавання даних, а й у створенні якісного інформаційного шару для ризик-орієнтованої аналітики та автоматизованого контролю.

На *рис. 1* SAF-T UA представлено як стандартизований інформаційний інтерфейс між корпоративною обліковою системою та е-аудитом. Така інтерпретація дозволяє уникнути спрощеного розуміння стандарту як «файлу для податкової»: його функціональна цінність виникає тоді, коли стандартизовані дані одночасно використовуються для контролю якості, ризик-аналізу, внутрішнього аудиту та зовнішнього контролю. Формування рівнів SEMM здійснено за принципом послідовного нарощування функціональної спроможності цифрової обліково-контрольної системи. Критерієм переходу між рівнями є не формальна наявність окремої технології, а зміна способу формування, передавання та контрольного використання облікових даних: від їх цифрової реєстрації – до стандартизації, системної інтеграції, автоматизованого контролю та прогнозної аналітики. Така послідовність синтезує логіку розвитку SAF-T і Tax Administration 3.0 [1; 5–8] із концепцією безперервного аудиту [9] та можливостями алгоритмічної аналітики й штучного інтелекту [10; 12]. Тому п'ять рівнів моделі відображають не часові стадії впровадження, а якісно різні стани використання стандартизованих даних у системі обліку, контролю й аудиту.

З огляду на це запропоновано SAF-T Ecosystem Maturity Model (SEMM), що описує не нормативні строки впровадження, а логіку нарощування цифрової спроможності. Модель включає п'ять рівнів: автоматизацію обліку; стандартизацію даних; інтеграцію інформаційних систем; безперервний контроль; прогнозний аудит. Перехід між рівнями передбачає не заміну попереднього етапу, а накопичення спроможностей (*рис. 2*).

Перший рівень SEMM характеризується автоматизацією базових облікових процедур. На другому рівні підприємство забезпечує стандартизацію довідників, реквізитів і правил трансформації даних у структуру SAF-T UA. Третій рівень передбачає стійку інтеграцію між обліковими модулями, системами електронного документообігу та контрольними процедурами. На четвертому рівні стандартизовані дані використовуються для регулярних автоматизованих тестів, виявлення аномалій і ризик-індикаторів. П'ятий рівень пов'язаний

Рис. 1. Місце SAF-T UA в цифровій обліково-контрольній екосистемі

Джерело: авторська розробка.

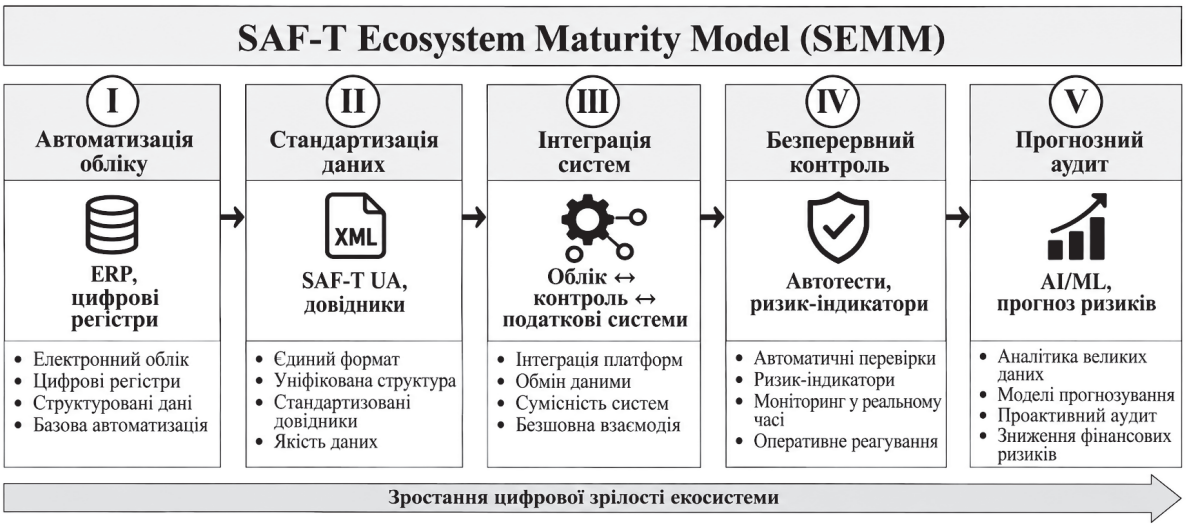

Рис. 2. Модель зрілості екосистеми SAF-T (SEMM)

Джерело: авторська розробка.

із прогнозною аналітикою, де алгоритми штучного інтелекту можуть підтримувати раннє виявлення нетипових операцій і ризикових патернів. Водночас AI не замінює професійне судження аудитора, а підсилює аналітичну спроможність [10; 12].

Рівні SEMM слід розуміти як логічні стани зрілості, а не як жорсткі часові етапи. На практиці підприємство може мати високий рівень автоматизації в одному функціональному модулі та водночас зберігати ручні процедури в іншому. Тому оцінювання має здійснюватися не за фактом наявності певної технології, а за сталістю її використання та якістю зв'язків між компонентами. Наприклад, сама наявність ERP не свідчить про третій рівень, якщо обмін між модулями відбувається через ручні файли, а ключові довідники не синхронізовані. Аналогічно, використання окремого AI-інструменту не означає досягнення прогнозного аудиту, якщо результати алгоритму не інтегровані в контрольний процес і не мають перевірюваного інформаційного походження.

Зв'язок SEMM із попередніми дослідженнями цифрових технологій полягає в переході від технологічного переліку до послідовної архітектури даних. Блокчейн потенційно підсилює простежуваність і незмінність записів [11], а штучний інтелект – аналітичну обробку й автоматизацію [12]. Проте без стандартизованого та якісного інформаційного шару застосування таких технологій у контролі залишається фрагментарним. SAF-T UA може виконувати роль одного з механізмів формалізації цього шару.

Матриця в *табл. 2* може застосовуватися як інструмент попередньої самооцінки. Її призначення полягає не у формуванні універсального числового рейтингу, а у виявленні «вузьких місць», які здатні зірвати формування достовірного SAF-T UA. Наприклад, технічно сучасна ERP-система не компенсує низької якості довідників; так само якісний XML не гарантує належного внутрішнього контролю за походженням і коригуванням даних. Результати такої самооцінки логічно переходять у визначення послідовності практичних дій з упровадження SAF-T UA.

На основі матриці готовності сформовано поетапну логіку практичного впровадження SAF-T UA. *Перший етап – діагностика:* інвентаризація джерел даних і мапінг полів SAF-T UA, результатом чого має бути повна карта походження даних і виявлення ручних трансформацій. *Другий етап – підвищення якості даних* шляхом уніфікації довідників, контролю реквізитів і усунення дублікатів та неузгоджених кодів. *Третій етап – інтеграція:* автоматизація формування та валідації SAF-T UA й усунення розривів між модулями ERP. *Четвертий етап – контроль:* запровадження автоматизованих тестів і ризик-індикаторів для раннього виявлення аномалій із одночасним контролем хибних спрацювань. *П'ятий етап – аналітика:* масштабування Data Analytics та інструментів AI для прогнозної оцінки фінансових ризиків за умови прозорості алгоритмів і збереження професійного судження аудитора. Така послідовність забезпечує перехід від технічної підготовки файлу до інтегрованого ризик-орієнтованого цифрового контрольного середовища.

Таблиця 2

Матриця готовності підприємства до впровадження SAF-T UA

Компонент	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
ERP та інтеграція	Фрагментарна автоматизація	Інтегровані основні модулі	Єдиний контрольований інформаційний контур
Якість даних	Часті помилки, дублікати	Регламентовані перевірки	Автоматизований контроль і master-data governance
Е-документообіг	Частковий / змішаний	Переважно електронний	Наскрізний і пов'язаний з обліковими записами
Внутрішній контроль	Реактивний	Регламентований	Ризик-орієнтований і автоматизований
Цифрові компетентності	Базові	Достатні для формування SAF-T	Аналітика даних, контроль і робота з винятками

Джерело: авторська розробка.

Запропонована послідовність узгоджується з логікою OECD щодо інтегрованого цифрового податкового адміністрування, де технологічна взаємодія має спиратися на якість даних, стандарти та сумісність систем [5–8]. Для України важливо уникнути сценарію, за якого основні витрати підприємств спрямовуються лише на разове формування файлу. Стратегічний ефект виникає тоді, коли вимоги SAF-T UA використовуються для вдосконалення внутрішньої архітектури обліку.

Окремим напрямом є зміна професійних компетентностей бухгалтера й аудитора. Стандартизація даних зменшує частку ручних процедур, але підвищує значення розуміння структури інформаційних систем, контролю якості даних, інтерпретації винятків та взаємодії з аналітичними алгоритмами. Це узгоджується з дослідженнями автоматизації бухгалтерського обліку та аудиту [10; 12].

ОБГОВОРЕННЯ

Отримані результати узгоджуються з концепцією OECD Tax Administration 3.0, відповідно до якої цифрове податкове адміністрування має інтегруватися з природними бізнес-системами платника та спиратися на стандартизовані, якісні й машинозчитувані дані [5–8; 15]. Запропонована SEMM розвиває цю логіку на рівні підприємства: на відміну від підходів, що акцентують окремі технології безперервного аудиту або штучного інтелекту [9; 10], модель пов'язує їх застосування з попередньою стандартизацією даних та інтеграцією інформаційних систем. Водночас результати не слід трактувати як емпірично підтверджену універсальну шкалу зрілості. Основним обмеженням дослідження є концептуальний характер SEMM і матриці готовності: вони сформовані на основі нормативних документів, міжнародних рекомендацій та наукової літератури без апробації на мікроданих конкретних підприємств. Тому причинно-наслідковий вплив окремих рівнів зрілості на фінансові ризики або результативність е-аудиту в межах цієї роботи не вимірювався. Подальша емпірична перевірка має встановити ваги компонентів, порогові значення переходу між рівнями та галузеві відмінності.

Порівняння з попередніми дослідженнями дозволяє уточнити місце отриманих результатів. Праці з безперервного аудиту обґрунтовують можливість регулярної автоматизованої перевірки даних [9], а дослідження AI – потенціал алгоритмічної підтримки аудиторських процедур [10; 12]. Водночас ці напрями не вирішують автоматично проблему інформаційної сумісності. Запропонована SEMM фокусує увагу саме на передумовах: перш ніж контроль стане безперервним або прогнозним, дані мають бути стандартизовані, інтегровані та простежувані. У цьому полягає відмінність моделі від технологічного переліку інструментів цифровізації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в концептуалізації SAF-T UA як інформаційного інтерфейсу цифрової обліково-контрольної екосистеми та в розробленні п'ятирівневої SAF-T Ecosystem Maturity Model (SEMM). На відміну від техніко-форматного підходу, за якого готовність ототожнюється зі здатністю сформувати валідний XML-файл, SEMM пов'язує стандартизацію даних із інтеграцією систем, безперервним контролем і прогнозною аналітикою. Практичним інструментом операціоналізації моделі є матриця готовності, що локалізує технологічні, інформаційні, контрольні та кадрові розриви.

Практичне значення полягає в можливості застосування матриці готовності та поетапної дорожньої карти підприємствами, що готуються до SAF-T UA, а також внутрішніми аудиторами для визначення зон ризику. Для контролюючих органів така логіка може бути корисною при розвитку ризик-орієнтованого е-аудиту, оскільки дозволяє розрізняти технічну валідність файлу та фактичну якість інформаційного середовища, з якого він сформований.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження показало, що SAF-T UA є українською реалізацією ширшої міжнародної тенденції до стандартизації цифрових облікових даних і тому має розглядатися не лише як формат подання інформації для податкової перевірки. Його імплементація створює передумови для сумісності інформаційних систем, підвищення простежуваності облікових операцій, переходу від документально орієнтованого контролю до аналізу структурованих масивів даних, автоматизованих контрольних процедур і ризик-орієнтованого е-аудиту.

Встановлено, що результативність імплементації SAF-T UA залежить від цифрової зрілості вихідної облікової системи. Ключовими чинниками є інтеграція ERP-модулів, якість довідкових і транзакційних даних, наскрізний електронний документообіг, ефективний внутрішній контроль і цифрові компетентності персоналу. Недостатня якість цих компонентів підвищує фінансові й інформаційні ризики, тоді як технічне формування валідного XML-файлу є необхідною, але недостатньою умовою якісного е-аудиту.

Запропонована SAF-T Ecosystem Maturity Model (SEMM) структурує розвиток обліково-аудиторської екосистеми за п'ятьма рівнями: автоматизація обліку, стандартизація даних, інтеграція систем, безперервний контроль і прогнозний аудит. Розроблена матриця готовності дозволяє локалізувати проблемні компоненти та визначити пріоритети підготовки підприємства.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з апробацією SEMM на даних підприємств різних галузей, формуванням вимірюваних індикаторів цифрової зрілості та дослідженням можливостей використання штучного інтелекту для ризик-аналізу SAF-T UA за умови забезпечення прозорості алгоритмів, захисту даних і належного професійного контролю. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. OECD. Forum on Tax Administration: Guidance for the Standard Audit File – Tax Version 2.0. Paris : OECD, 2010. URL: https://web-archive-storage.oecd.org/aemint-web-archive-prod/web-archive/31/319f3ea18d49a9a849ac736cc1cb6b6325080f23f-cee60705509cf6b00a8af4e.pdf
2. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку надання документів великого платника податків в електронній формі» від 07.11.2011 р. № 1393. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0044-12#Text
3. Державна податкова служба України. Відповіді на найбільш поширені питання платників податків щодо формування та надання стандартного аудиторського файлу (SAF-T UA). 2025. URL: https://www.tax.gov.ua/baneryi/saf-t-ua/rozyasnennya--pitannya-vidpovidi/872412.html
4. Державна податкова служба України. SAF-T UA: у ході тестування компанії подали до ДПС 415 стандартних аудиторських файлів. 23.07.2025. URL: https://www.tax.gov.ua/media-tsentr/novini/917440.html
5. OECD. Tax Administration 3.0: The Digital Transformation of Tax Administration. Paris : OECD Publishing, 2020. DOI: https://doi.org/10.1787/ca274cc5-en
6. OECD. Tax Administration 3.0 and Electronic Invoicing: Initial Findings. Paris : OECD Publishing, 2022. DOI: https://doi.org/10.1787/2ffc88ed-en
7. OECD. Tax Administration 3.0 and the Digital Identification of Taxpayers: Initial Findings. Paris : OECD Publishing, 2022. DOI: https://doi.org/10.1787/3ab1789a-en
8. OECD. Tax Administration 3.0 and Connecting with Natural Systems: Initial Findings. Paris : OECD Publishing, 2022. DOI: https://doi.org/10.1787/53b8dade-en
9. Alles M. G., Kogan A., Vasarhelyi M. A. Putting Con€tinuous Auditing Theory into Practice: Lessons from Two Pilot Implementations. *Journal of Information Systems*. 2008. Vol. 22. Iss. 2. P. 195–214. DOI: https://doi.org/10.2308/jis.2008.22.2.195
10. Kokina J., Davenport T. H. The Emergence of Artificial Intelligence: How Automation is Changing Auditing. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*. 2017. Vol. 14. Iss. 1. P. 115–122. DOI: https://doi.org/10.2308/jeta-51730
11. Гузь М. М., Соколенко Л. Ф., Ткаль Я. С. Інноваційний потенціал технології блокчейн у бухгалтерському обліку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 2. С. 19–25. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.2.19
12. Соколенко Л. Ф., Балла І. В., Борковська В. В. Роль штучного інтелекту та автоматизації в сучасному бухгалтерському обліку. *Наукові перспективи*. 2024. № 9. С. 787–798. DOI: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-9(51)-787-798
13. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року» від 27.12.2023 р. № 1218-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-p#Text

14. Державна податкова служба України. До ДПС було вперше подано файл SAF-T UA в тестовому режимі без помилок. 24.10.2025. URL: https://www.tax.gov.ua/baneryi/saf-t-ua/povidomlennya/946300.html
15. OECD. Tax Administration Digitalisation and Digital Transformation Initiatives. Paris : OECD Publishing, 2025.
DOI: https://doi.org/10.1787/c076d776-en

REFERENCES

Alles M. G., Kogan A. & Vasarhelyi M. A. (2008). Putting Continuous Auditing Theory into Practice: Lessons from Two Pilot Implementations. *Journal of Information Systems, 22*(2), 195–214. https://doi.org/10.2308/jis.2008.22.2.195

Derzhavna podatkova sluzhba Ukrainy. (2025, October 24). *Do DPS bulo vpershe podano fail SAF-T UA v testovomu rezhymi bez pomylok* [The SAF-T UA file was submitted to the STS for the first time in test mode without errors]. https://www.tax.gov.ua/baneryi/saf-t-ua/povidomlennya/946300.html

Derzhavna podatkova sluzhba Ukrainy. (2025, July 23). *SAF-T UA: u khodi testuvannia kompanii podaly do DPS 415 standartnykh audytorskykh failiv* [SAF-T UA: during testing, companies submitted 415 standard audit files to the STS]. https://www.tax.gov.ua/media-tsentr/novini/917440.html

Derzhavna podatkova sluzhba Ukrainy. (2025). *Vidpovidi na naibilsh poshyreni pytannia platnykiv podatkiv shchodo formuvannia ta nadannia standartnoho audytorskoho failu (SAF-T UA)* [Answers to the Most Common Questions of Taxpayers Regarding the Formation and Provision of the Standard Audit File (SAF-T UA)]. https://www.tax.gov.ua/baneryi/saf-t-ua/rozyasnennya--pitannya-vidpovidi/872412.html

Huz M. M., Sokolenko L. F. & Tkal Ya. S. (2023). Innovatsiinyi potentsial tekhnolohii blokchein u bukhhalterskomu obliku [Innovative potential of blockchain technology in accounting]. *Investytsii: praktyka ta dosvid, 2*, 19–25. https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.2.19

Kabinet Ministriv Ukrainy. (2023, December 27). Pro skhvalennia Natsionalnoi stratehii dokhodiv do 2030 roku [On approval of the National Revenue Strategy until 2030]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-r#Text

Kokina J. & Davenport T. H. (2017). The Emergence of Artificial Intelligence: How Automation is Changing Auditing. *Journal of Emerging Technologies in Accounting, 14*(1), 115–122. https://doi.org/10.2308/jeta-51730

Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2011, November 7). Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia dokumentiv velykoho platnyka podatkiv v elektronnii formi [On Approval of the Procedure for Submitting Documents of a Large Taxpayer in Electronic Form]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0044-12#Text

OECD (2010). *Forum on Tax Administration: Guidance for the Standard Audit File – Tax Version 2.0*. Paris: OECD. https://web-archive-storage.oecd.org/aemint-web-archive-prod/web-archive/31/319f3ea18d49a9a849ac736cc1cb6b6325080f23fcee60705509cf6b00a8af4e.pdf

OECD (2020). *Tax Administration 3.0: The Digital Transformation of Tax Administration*. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/ca274cc5-en

OECD (2022). *Tax Administration 3.0 and Connecting with Natural Systems: Initial Findings*. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/53b8dade-en

OECD (2022). *Tax Administration 3.0 and Electronic Invoicing: Initial Findings*. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/2ffc88ed-en

OECD (2022). *Tax Administration 3.0 and the Digital Identification of Taxpayers: Initial Findings*. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/3ab1789a-en

OECD (2025). *Tax Administration Digitalisation and Digital Transformation Initiatives*. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/c076d776-en

Sokolenko L. F., Balla I. V. & Borkovska V. V. (2024). Rol shtuchnoho intelektu ta avtomatyzatsii v suchasnomu bukhhalterskomu obliku [The role of artificial intelligence and automation in modern accounting]. *Naukovi perspektyvy, 9*, 787–798. https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-9(51)-787-798

Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Під час підготовки рукопису використовувався ChatGPT (OpenAI) для мовно-стилістичного редагування, структурування окремих фрагментів тексту та технічної підготовки схем. Відбір і перевірка джерел, інтерпретація нормативних положень, наукова аргументація, авторська модель SEMM, висновки та відповідальність за зміст статті належать авторам.

Стаття надійшла до редакції / Received: 29.08.2026
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 13.09.2026
Оприлюднено / Published: 23.10.2026